

Marja-Liisa Pohjanvirta, Soome Muuseumiliit

Inimsäilmed muuseumis – näiteid meilt ja maailmast

lisaks "ICOMi Rahvusvaheline muuseumipäev 18.5.2006, teemaks 'Muuseum ja noored'

ICOMi Muuseumitöö eetilised juhised käsitlevad delikaatse materjali eksponeerimist. *"Materjali, mis on seotud inimkehaga, tuleb eksponeerida viisil, mis vastaks teatud ametialastele nõuetele ja arvesse tuleb võtta (juhul kui eksponaatide päritolu on teada) selle ühiskonna, etnilise või religioosse rühma huvisid ja uskumusi, kelle käest esemed on saadud. Selliste asjade eksponeerimisel peab välja näitama suurt taktitundelisust ja austust kõikide rahvaste suhtes inimlike väärtustega arvestades."*

[ICOMi muuseumide eetikakoodeks: 6.6. Inimsäilmed ja pühaks peetavad materjalid

Inimsäilmete ja pühaks peetavate materjalide kogud tuleb hoiustada turvaliselt ja lugupidavalt ning neid tuleb käsitleda samasuguse ettevaatusega nagu arhiivikogusid uurimisasutustes. Need kogud peavad soovi korral olema põhjendatud uurimiseks kättesaadavad. Niisuguste objektide uurimine, nende hoiustamine, hooldamine ja kasutamine (näitused, koopiad, avaldamine) peab toimuma vastavuses ametialaste standarditega ning austades asjaga seotud kogukonna, etnilise või religioosse grupi huve ja uskumusi. Kui tundlikku materjali kasutatakse interpreteerivatel näitustel, tuleb seda teha suure taktitundega ja austades inimväärikust.

Taotlustele eemaldada inimsäilmed või pühaks peetav materjal avalikust ekspositsioonist tuleks vastata kiiresti, lugupidavalt ja delikaatselt. Samuti tuleks vastata taotlustele tagastada niisugune materjal. Muuseumi tegevuspõhimõtteis tuleks niisugustele taotlustele vastamise kord selgelt määratleda (vt. 4.4.) <http://www.emy.kul.ee/icom-ekoodeks.rtf>

Teema on keeruline ja mitmetahuline. Meditsiiniajaloo muuseumidel ja loodusteaduste muuseumidel on oma spetsiaalsed kogud, mida puudutavad loomulikult samuti eetilised põhimõtted.

Austraalias pöörati 1990ndatel erilist tähelepanu põlisrahvastiku õigustele. 1993.a. peeti esimene rahvusvaheline konverents, mille teemaks oli *Cultural & Intellectual Property Rights of Indigenous Peoples*. Välja anti *The Mataatua Declaration on Cultural and Intellectual Property Rights of Indigenous Peoples*. ICOMi Austraalia 1998.a. üldkoosoleku teemaks oli *Museums and cultural diversity: ancient cultures, new worlds*.

2000.a. Suur-Britannia ja Austraalia peaministrid otsustasid, et jätkuvalt peab tegelema algupärase kultuuriomandi tagastamisega Austraaliale. Suur-Britannias hakkas töörühm uurima inimsäilmete olukorda riiklikult rahastatud muuseumides. Samuti pöörati asjale tähelepanu Austraalias. Töö tulemusena ilmus programm *Return of Indigenous Cultural Property (RICP) Program*. Suur-Britannias omakorda *Department for Culture, Media and Sport* kiitis heaks novembris 2005 *Guidance for the care of Human Remains in Museums*. Aastal 2004 *English Heritage* ja *Church of England* andsid välja *Guidelines for the treatment of Christian Burials in Archeological Projects* ja kokkuvõtte *Home Office Burial Law-st*.

Rootsi valitsus on 2005.a. jaanuaris andnud muuseumidele ülesandeks inventeerida oma kogudes olevad inimsäilmed hiljemalt 2006. a. oktoobriks. Roots-

laste seisukoht on, et ekspeditsioonidelt on muuseumide ja ülikoolide kogudesse kaasa toodud esemeid ebaeetilisel teel.

Rootsi ametkonnad, kes peavad tegema nimekirja inimsäilmetest: *Statens historiska museer, Livrustkammaren, Skoklosters slott ja Hallwylska muuseumid, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Karolinska institutet ning Stockholmi, Lundi, Uppsala ja Göteborgi ülikoolid.*

Rootsi kõrval on inimsäilmete teemat käsitletud ka teistel Skandinaavia maade meditsiinialooga seotud muuseumide konverentsidel. Soomest on seoses selle teemaga tuua vaid väheseid näiteid.

Paar aastat tagasi tõusis Inglismaal kära hauarüüstamistest ja inimeste luude kasutamisest kaasaegse kunsti eesmärkidel. Kaasaegsest kunstist võib tuua mitmeid näiteid, mis puudutavad antud teemat.

Soomes on viimaste aastate jooksul räägitud palju muuseumide kogudest ja kogudepoliitikast. Inimsäilmete küsimust ei ole neis keskusteludes eriti esile tõstetud. **Hedly Swan** kirjutas *Museums Journalis* (11/2005): "*Nüüd on aeg hakata mõtlema kogudele teistmoodi, kes on nende omanik, kellel on neile õigus ja kes peaks nende eest otsuseid vastu võtma. Inimsäilmeid on liiga kaua peetud objektideks, mitte aga kunagi elus olnud inimese jäänusteks.*"

Rahvusvaheline muuseumipäev 18.5.2006 : "Muuseum ja noored"

Noored on muuseumide uus põlvkond, nii seal töötajatena kui nende külastajatena. Noored muuseumiala asjatundjad võtavad kasutusele uusi vaatenurki oma töös, viise, mille abil muuseumid kommuniqueeruvad, tutvustavad kultuuri-pärandit, olles ise samal ajal osaliseks kogude sisude liitmisel pidevalt muutuva kultuurikeskkonnaga ja sotsiaalse keskkonnaga.

Noor muuseumikülastaja tuleb oma ootustega muuseumi otsima kogemust ja infot. Tullakse otsima vastuseid tänapäeva ühiskonna küsimustele. Muuseumidel on seega tänapäeval märksa suurem roll sotsiaalse vastutuse, eetilise, kommunikatsiooni ja kultuuridevahelise dialoogi ja tolerantsi ees.

ICOMi aasta rahvusvahelise muuseumipäeva teema järgi muuseum peaks peegeldama, rõhutama ja esile tõstma seda rolli, mis on noortel oma ülesannete täitmisel. Muuseum peaks suutma muutma oma publikut solidaarsemalt ja sallivamalt suhtuma ühiskonda.

Ettepanekuid teemade osas:

1. Noored, lapsed

- Oma kunstigalerii rajamine
- Aarde otsimine
- Tooge oma kogud muuseumi

2. Noored täiskasvanud

- Töökohtade sõlmjaam
- Vabatahtlik tegevus, muuseumid noorte töökohtadena
- Öö muuseumis
- Laagris õppimine

3. Noored vabatahtlikud

4. Muuseumid ja noored kunstnikud

- Kunstniku expo

5. Südamest noored

- Nostalgia õhtu

6. Mittekäijad

(noored, kes ei külasta muuseume)

- Spetsiaalsed programmid
- Turundus

7. Kohtumine muuseumis töötava spetsialistiga

- Sotsiaalne kohtumine
- Noored ja vanad spetsialistid
- Mentorlus